CZU: 343.545:343.988

UNELE ASPECTE PRIVIND VICTIMA INFRACȚIUNII DE PROXENETISM

Eduard CALMAȚUI,
doctorand,
Universitatea de Stat din Moldova

In the present scientific research, we analyse the victim of the pimping crime from the perspective of criminal law. We found that in case of pimping offences as a victim can evolve both: woman and man. Thus, the particularities of the victim do not imply importance in the qualification of the deed, except of the hypothesis provided in l. b) para. (2) art. 220 Criminal Code of the Republic of Moldova – pimping committed on a pregnant woman. At the same time, we elucidated the significance of the victim's assent to the legal classification of the deed based on art. 220 of the Criminal Code of the Republic of Moldova and we formulated some proposals of lex ferenda. In the present research we referred to the criminal laws of other states.

Keywords: *crime; pimping; victim; criminal liability; minor; pregnant woman.*

În corespundere cu norma prevăzută la alin.(1) al art.220 CP RM [1], constituie proxenetism, îndemnul sau determinarea la prostituţie ori înlesnirea practicării prostituţiei, ori tragerea de foloase de pe urma practicării prostituţiei de către o altă persoană, dacă fapta nu întrunește elementele traficului de ființe umane.

Termenul generic „o altă persoană" din conținutul normei citate *supra* desemnează victima infracțiunii de proxenetism. *Generaliter*, noțiunea de victimă a infracțiunii nu este prevăzută de legislația penală a Republicii Moldova. Această noțiune o regăsim însă la alin.(1) art.58 Cod de procedură penală [2] corespunzător căruia prin victimă înțelegem orice persoană, fizică sau juridică căreia, prin infracțiune, i-au fost aduse daune morale, fizice sau materiale. Extrapolând această prevedere la norma înscrisă la art.220 CP RM, menționăm că victima infracțiunii de proxenetism este persoana fizică care are de suferit în rezultatul comiterii faptei infracționale.

În sensul art.220 CP RM, prin noțiunea „o altă persoană" se are în vedere o terță persoană (alta decât făptuitorul), indiferent de sexul acesteia. În particular, în contextul infracțiunii de proxenetism persoana care este convinsă să practice prostituția are calitatea de victimă a infracțiunii prevăzute la articolul 220 din Codul penal [3].

În această ordine de idei, precizăm că nu ne putem alinia exegezei înscrise la pct.15 din Hotărârea Explicativă a Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova nr.37/2004 cu privire la practica aplicării legislației în cauzele despre traficul de ființe umane și traficul de copii [4]: „În cazul proxenetismului, prostituata, de regulă, nu este victimă. În această situaţie, între prostituată şi proxenet

există nişte relaţii benevole. Însă, în unele cazuri, persoanele implicate pot fi recunoscute ca victime, deoarece infracţiunea dată le poate cauza pagube morale, fizice sau materiale". Mai convingătoare apreciem a fi opinia exprimată de A.Tanase, în acord cu care: „în toate cazurile, infracţiunea de proxenetism are victimă: persoana care este subiectul pasiv în raportul juridic penal de conflict, ce s-a născut ca urmare a săvârşirii infracţiunii prevăzute la art.220 CP RM şi care este subiectul relaţiilor sociale reprezentând obiectul acestei infracţiuni. Sub acest aspect, consimţământul victimei de a se prostitua nu-i anulează în nici un fel de împrejurări calitatea de victimă" [5, p.227].

De regulă, particularitățile victimei nu au relevanță la calificarea faptei, cu excepția ipotezei prevăzute la lit. b) alin. (2) art.220 CP RM – *proxenetismul săvârşit asupra unei femei gravide*. Așa cum rezultă din norma citată, lipsește cerința expresă ca făptuitorul să cunoască cu bună știință că femeia în privința căreia realizează acțiunile infracționale este gravidă. În aceste condiții, se poate aprecia eronat că circumstanța agravantă va fi aplicabilă chiar și atunci când făptuitorul nu cunoaște despre graviditatea femeii la comiterea faptei – apreciere ce vine în contradicție cu principiul răspunderii penale subiective (*nulla poena sine culpa).*

Prin urmare, având în vedere că legiuitorul nu indică asupra cunoașterii de către făptuitor, cu bună-ştiinţă, a stării de graviditate a femeii, considerăm că va fi aplicată circumstanța agravantă specificată la lit.b) alin.(2) art.220 CP RM, chiar și atunci când făptuitorul numai admite că realizează acțiunile infracționale în privința unei femei gravide, fără a cunoaște cu certitudine. O asemenea concluzie derivă din analiza în sistem a normelor prevăzute în Codul penal al Republicii Moldova, spre exemplu: lit.e) alin.(2) art.145; lit.b) alin.(2) art.151; lit. c^1) alin.(2) art. 152; lit.c) alin.(2) art.164; lit.c) alin.(2) art.166; lit.a) alin.(2) art.166^1 etc. – ipoteze în care făptuitorul trebuie să cunoască cu certitudine că femeia este gravidă [6, p.173].

Per a contrario, dacă făptuitorul nu cunoștea și nici nu admitea starea de graviditate victimei, răspunderea penală nu-i poate fi agravată în bază lit.b) alin.(2) art.220 CP RM. Or, necunoașterea exclude existența vinovăției în privința acestei circumstanțe. Pe de altă parte, dacă făptuitorul a considerat eronat că săvârşeşte proxenetismul asupra unei femei gravide, calificarea trebuie făcută în baza art.27 şi lit.b) alin.(2) art.220 CP RM. În prezența unor dubii privind cunoașterea de către făptuitor a faptului că femeia este gravidă, potrivit principiului *in dubio pro reo,* se va interpreta în favoarea lui.

În lumina celor arătate *supra,* apreciem că lipsa sintagmei „cu bună știință" în textul circumstanței agravante specificate la lit.b) alin.(2) art.220 CP RM este susceptibilă să genereze interpretarea extensivă defavorabilă a legii penale, în sensul că făptuitorului i se poate agrava nejustificat situația pentru unele circumstanțe despre care el nu cunoștea. Prin urmare, recomandăm legiuitorului să redacteze circumstanța agravantă examinată după modelul reținut în conținutul altor norme [lit.c) alin.(2) art.164;

lit.c) alin.(2) art.166; lit.a) alin.(2) art.166[1] etc.]: *cu bună ştiinţă asupra unei femei gravide*. Pentru comparație, precizăm că în Codul penal al Franței, circumstanța agravantă similară este redactată în felul următor: art.225-7 2) față de o persoană cu vulnerabilitate specială, din cauza vârstei, bolii, infirmității, a deficienței fizice sau mentale sau a sarcinii – stări aparente sau cunoscute făptuitorului. Un atare prototip de reglementare a circumstanței nominalizate, ni se pare deopotrivă salutar.

Într-o altă privință, ne vom referi la posibilitatea evoluării minorului în calitate de victimă a infracțiunii de proxenetism. Din conținutul textului incriminatoriu prevăzut la art.220 CP RM, nu rezultă o limită de vârstă pentru victima acesteia. Prin urmare, minorul poate evolua în calitate de victimă a acestei fapte. Totuși, în legătură cu această ipoteză se impun anumite precizări.

În primul rând, trebuie să menționăm că, în situația în care făptuitorul săvârșește acțiunea de determinare a unui minor la practicarea prostituției – aplicabil va fi alin.(1) art. 208 CP RM (cu precizarea că subiectul infracțiunii a atins vârsta de 18 ani), adică – atragerea minorului la activitate criminală sau determinarea lui la săvârșirea unor fapte imorale. Raționamentul aplicării alin.(1) art.208 în detrimentul alin.(1) art.220 CP RM în ipoteza determinării unui minor la prostituție este pertractat în literatura juridică autohtonă: „Alegerea în cauză am făcut-o reieșind din regula fixată la alin.(2) art.(3) CP RM, potrivit căreia este interzisă interpretarea extensivă defavorabilă a legii penale. Aplicarea alin.(1) art.208 CP RM este mai favorabilă făptuitorului, în comparație cu aplicarea alin.(1) art.220 CP RM. Această concluzie reiese din confruntarea sancțiunilor pe care le conțin cele două norme” [7, p.1056].

Subscriem acestei poziții. Fiindcă o altă soluție ar intra în contradicție cu principiile răspunderii penale. Totuși, nu putem să nu remarcăm discrepanța de ordin legislativ existentă: or, din examinarea sancțiunilor celor două norme [alin.(1) art.208 CP RM și alin.(1) art.220 CP RM][1], ar rezulta că, în viziunea legiuitorului, determinarea unui minor la prostituție prezintă o gravitate mai redusă în raport cu determinarea unui adult la prostituție.

Mai mult ca atât, în cazul art.220 CP RM legiuitorul nu impune cerințe speciale pe marginea vârstei subiectul infracțiunii. Bunăoară, din interpretarea dispoziției art.21 CP RM, precum și a sancțiunii de la art.220 CP RM, rezultă că subiect al infracțiunii de proxenetism este persoana fizică responsabilă care, în momentul săvârşirii infracţiunii, a împlinit vârsta de 16 ani. Nu putem să nu remarcăm inadvertența legislativă admisă, astfel încât într-o situație ipotetică în care o persoană de 16 ani ar determina un minor la prostituție, făptuitorul ar putea fi tras la răspundere pentru proxenetism; într-un alt caz, în care o

[1] Conform legii penale autohtone, pentru fapta prevăzută la alin.(1) art.208 CP RM poate fi aplicată: amenda în mărime de la 550 la 850 unităţi convenţionale sau muncă neremunerată în folosul comunităţii de la 150 la 200 de ore, sau închisoare de până la 5 ani; iar fapta specificată la alin.(1) art.220 CP RM se sancționează cu: amenda în mărime de la 650 la 1350 unităţi convenţionale sau închisoarea de la 2 la 5 ani.

persoană care a atins vârsta de 18 ani ar determina un minor la prostituție, ar putea deveni incident art.208 CP RM – normă ce stabilește o răspundere mai favorabilă în coraport cu cea înscrisă la art.220 CP RM.

În al doilea rând, atragem atenția că în dispoziția art.220 CP RM pe lângă „determinarea" la prostituție, legiuitorul a prevăzut și alte modalități de comitere a faptei de proxenetism: îndemn la prostituție, înlesnire a practicării prostituției; tragere de foloase de pe urma practicării prostituției. Din aceste raționamente, precum și în vederea clarificării soluției optime de aplicare a legii penale în ipoteza determinării unui minor la prostituție, considerăm oportună diferențierea răspunderii penale în sensul agravării, în ipoteza săvârșirii proxenetismului asupra unui minor.

În particular, recomandăm inserarea unei circumstanțe agravante suplimentare la alin.(2) art.220 CP RM – *cu bună știință asupra unui minor*. În context, este elocventă aserțiunea expusă de autorul român N. Neagu: „Agravarea faptei în cazul acestei ipoteze (proxenetismul săvârșit asupra unui minor – *n.a*) își găsește motivarea, pe de o parte, în posibilitatea mai mare de a influența o persoană datorită vârstei sale și pericolului sporit pe care-l prezintă pervertirea unei asemenea persoane care nu a ajuns încă în pragul majoratului" [8, p.137].

În același perimetru, consemnăm că legislațiile penale ale unor state prevăd agravarea răspunderii penale pentru atragerea la prostituție a unui minor. Pe această cale, trebuie de remarcat că, în unele state implicarea/atragerea la prostituție a minorului constituie o infracțiune distinctă (de exemplu, art. 134 Cod penal al Kazahstan – antrenarea la prostituție a unui minor [9]; art.157 Cod penal al Kârgâzstan – antrenarea minorilor la comiterea unor fapte imorale [10]; art. 171 Cod penal al Azerbaijan – antrenarea minorului la prostituție ori la comiterea faptelor imorale [11]; art.166 Cod penal al Tadjikistan – antrenarea minorului în comiterea acțiunilor anti-sociale [12]). În mod diferit, în alte state, în conținutul aceluiași articol este prevăzută circumstanța agravantă „săvârșită asupra unui minor" (de exemplu: alin.(2) art.261 Cod penal al Armeniei – antrenarea la prostituție *săvârșită asupra unui minor* [13]; alin.(3) art.240 Cod penal al Federației Ruse – inducerea la prostituție *săvârșită asupra unui minor* [14], alin.(2) art.241 Cod penal al Federației Ruse – organizarea practicării prostituției *cu folosirea minorilor pentru practicarea prostituției*, alin.(3) art.241 Cod penal al Federației Ruse – organizarea practicării prostituție *cu folosirea pentru practicarea prostituției a minorilor care nu au atins vârsta de 14 ani*; alin.(3) art.303 Cod al Ucrainei – proxenetismul sau atragere la practicarea prostituției săvârșite *împotriva unui minor (în vârstă de la 14 la 18 ani)* [15]; alin.(4) art.303 Cod penal al Ucrainei – proxenetismul sau atragerea la practicarea prostituției săvârșite *împotriva unui minor (până la vârsta de 14 ani)*; alin.(3) art.213 Cod penal al României – *proxenetismul săvârșit asupra unui minor* [16]. În Codul penal al Franței [17] variantele agravante ale proxenetismului sunt specificate în articole distincte. Astfel, potrivit art.225-7 CP al Franței răspunderea pentru proxenetism se agravează, printre altele, dacă

fapta este comisă: 1) *față de un minor*. În condițiile 225-7-1 Cod penal al Franței răspunderea se agravează dacă proxenetismul este comis împotriva unui minor mai mic de cincisprezece ani.

În altă ordine de idei, precizăm că în planul calificării faptei în temeiul art.220 CP RM comportă semnificație aprecierea asentimentului victimei. Tocmai prezența sau lipsa consimțământului victimei de a practica prostituția stă la baza delimitării infracțiunii de proxenetism de infracțiunea de trafic de ființe umane (prevăzută la art.165 CP RM) și de infracțiunea de trafic de copii (prevăzută la art.206 CP RM), atunci când aceste infracțiuni sunt comise în scopul exploatării sexuale a victimei în prostituție.

Astfel, în ipoteza proxenetismului, victima își dă acordul în mod nealterat, voința ei de a se prostitua aparținându-i în totalitate, în mod liber. În cazul infracțiunii de proxenetism, victima își dă acceptul, consimte nestingherit (și întotdeauna în înțelegere cu făptuitorul) în vederea practicării prostituției, în scopul obținerii de avantaje reciproce [7, p.1177]. *Per a contrario*, în cazul traficului de ființe umane, situaţia este de altă natură: chiar dacă victima şi-a exprimat consimţământul să fie traficată, acesta este redus la zero, este anulat, nevalabil, întrucât făptuitorul a recurs la unul din factorii de viciere a consimţământului, reprezentaţi de modalităţile acţiunii adiacente din cadrul traficului de ființe umane specificate la alin.(1) şi (2) art.165 CP RM [5, p.227]. În același timp, în cazul infracțiunii prevăzute la art.206 CP RM, în dispoziția acestuia nici nu sunt necesare cuvintele „cu sau fără consimțământul victimei": din cauza vârstei lui, copilul nu este liber să-și dea consimțământul de a fi recrutat, transportat, transferat, adăpostit sau primit. Nici persoana care deține controlul asupra copilului nu este liberă să-și dea consimțământul. Aceasta deoarece scopul exprimării consimțământului este unul contrar legii, adoptând una din formele menționate la lit.a)-h) alin.(1) art.206 CP RM. Din aceste considerente, este nevalabil consimțământul acordat subiectului infracțiunii prevăzute la art.206 CP RM [7, p.1178].

Suplimentar, trebuie de menționat că în cazul proxenetismului, făptuitorul trage foloase, dar şi victima îşi însuşeşte o parte substanţială din beneficii, în timp ce în ipoteza traficului de ființe umane (dar și a traficului de copii – *n.a.),* întreaga activitate are loc în scopul exclusiv al exploatării victimei, adică folosul obţinut este însuşit în întregime sau într-o proporţie ce semnifică exploatarea de către subiectul infracțiunii [18, p.43].

În cele din urmă, consemnăm că legiuitorul a stabilit, în anumite condiții, un tratament juridic diferit față de victimele infracțiunilor supuse comparației. Astfel, conform alin.(4) art.165 CP RM și alin.(4) art.206 CP RM, victimele acestor infracțiuni sunt absolvite de răspundere penală pentru infracţiunile săvârşite de ele în legătură cu respectiva calitate procesuală. O atare prevedere nu se regăsește în art.220 CP RM. Totuși, la alin.(3) art.89 „Practicarea prostituţiei" din Codul contravenţional [19] se stabileşte că „persoana care a comis contrar voinţei sale practicarea prostituției este absolvită de răspundere contravenţională".

In fine, notăm că, în ipoteza în care oricare fapta prejudiciabilă descrisă la art.220 CP RM a fost îndreptată în privința unei pluralități de victime (două sau mai multe persoane), în contextul aceleași rezoluții infracționale (intenție unică), aplicabil va fi lit.a) alin.(2) art.220 CP RM – proxenetismul săvârșit asupra a două sau mai multor persoane.

Referințe:

1. Codul penal al Republicii Moldova nr.985/2002. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2009, nr. 72-74.
2. Codul de procedură penală al Republicii Moldova nr.122/2003. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2013, nr. 248-251.
3. Decizie de inadmisibilitate a sesizării nr. 62g/2018 privind excepția de neconstituționalitate a unor prevederi din articolul 220 din Codul penal (proxenetismul). [Accesat: 02.12.2021] Disponibil: https://www.constcourt.md/public/ccdoc/decizii/ro-d49201862g2018rou0e535.pdf
4. Hotărârea Explicativă a Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova nr.37/2004 cu privire la practica aplicării legislației în cauzele despre traficul de ființe umane și traficul de copii. În: Buletinul Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova, 2005**,** nr. 8, p.4.
5. TĂNASE, A. Delimitarea traficului de ființe umane de unele infracțiuni adiacente. În: Studia Universitatis Moldaviae, 2011, nr.3(43), p.221-236.
6. CALMAȚUI, E. Latura subiectivă a infracțiunii de proxenetism. În: Studia Universitatis Moldaviae, 2020, nr.8(138), p.169-176.
7. BRÎNZA, S., STATI, V. Tratat de drept penal. Partea specială. Volumul I. Chișinău: Tipografia Centrală, 2015.
8. PAȘCU, I., DOBRINOIU, V., HOTCA M.-A., ș.a. Noul Cod penal comentat. Volumul II: Partea specială. București: Universul Juridic, 2014.
9. Codul penal al Kazahstan. [Accesat: 02.12.2021] Disponibil: https://www.legislationline.org/download/id/8260/file/Kazakhstan_CC_2014_2016_en.pdf
10. Codul penal al Kârgâzstan. [Accesat: 02.12.2021] Disponibil: https://www.legislationline.org/download/id/4221/file/Kyrgyzstan_CC_1997_%20am_2006_en.pdf
11. Codul penal al Azerbaijan. [Accesat: 02.12.2021] Disponibil: https://www.legislationline.org/download/id/8304/file/Azerbaijan_CC_am2018_en.pdf
12. Codul penal al Tadjikistan. [Accesat: 02.12.2021] Disponibil: https://www.legislationline.org/documents/action/popup/id/8926
13. Codul penal al Armeniei. [Accesat: 02.12.2021] Disponibil: https://www.legislationline.org/documents/action/popup/id/8872/preview
14. Codul penal al Federației Ruse. [Accesat: 02.12.2021] Disponibil: http://pravo.gov.ru/proxy/ips/?docbody&nd=102041891
15. Codul penal al Ucrainei. [Accesat: 02.12.2021] Disponibil: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14
16. Codul penal al României. [Accesat: 02.12.2021] Disponibil: http://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/109855
17. Codul penal al Franței. [Accesat: 02.12.2021] Disponibil: https://www.legifrance.gouv.fr/affichCode.do?cidTexte=LEGITEXT000006070719
18. BRÎNZA, S., STATI, V. Considerații teoretice și practice cu privire la infracțiunile care aduc atingere unor relații de conviețuire socială (art.220-222 CP RM). În: Studia Universitatis Moldaviae, 2015, nr.11, p. 39-54.
19. Codul contravențional al Republicii Moldova nr.218/2008. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2017, nr. 78-84.